

**EKONOMISKO LIETU TIESAS
DARBĪBAS ATTĪSTĪBAS
KONCEPCIJA**

Ekonomisko lietu tiesas priekšsēdētājas kandidāte

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas tiesnese,
(šobrīd aizvieto tiesnesi Rīgas apgabaltiesas
Civillietu tiesas kolēģijā)
Santa Sondare

Rīgā 2021

Latvijas tiesu sistēmas mērķis ir uzlabot tieslietu jomas darbību, atbalstīt ekonomikas attīstību un izaugsmi, nostiprināt tiesu varas pamatvērtību īstenošanu kā arī tiesas pieejamības nodrošināšanu sabiedrībai, stiprinot tās uzticību tiesu sistēmai.

Minētie kritēriji viennozīmīgi ir realizējami arī jaunizveidotajā Ekonomisko lietu tiesā.

Koncepcijas stratēģiskais plāns un pamatprincipi

Latvijas Republikas Satversmes 92.pants ikvienam garantē savu tiesību un likumisko interešu aizstāvību taisnīgā tiesā.

Tiesības uz taisnīgu tiesu aptver ne vien taisnīgu lietas izspriešanu, pušu līdztiesību un sacīkstes principu, tiesas objektivitāti, bet cita starpā arī tiesas neatkarību, saprātīgu procesa ilgumu, tiesas procesa publiskumu (ar izņēmumiem), procesuālās garantijas un pieeju tiesai.

Ekonomisko lietu tiesas priekšsēdētāja kandidātes koncepcijas stratēģiskais plāns ir operatīvi risināt un vadīt tiesas administratīvo darbu, izslēgt jeb kādus riskus, kas sarežģītu tiesnešu vai tiesas iestādes spēju efektīvi pildīt tās uzdevumus, veidot Eiropas tiesību telpā integrētu, uz attīstību uz inovācijām balstītu tiesu.

Koncepcijas pamatprincipi ir, nodrošinot taisnīgu tiesu, veicināt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, kas tiktu balstīta uz kvalitatīvu tiesas procesu, paredzot koncepcijā atspoguļoto praktisko darbību un galveno uzdevumu uzskaitījumu, kas veicami izvirzīto mērķu nodrošināšanai.

Tiesas stratēģiskās vadības nodrošināšana

Veicināt informācijas tehnoloģiju izmantošanu saziņai ar procesa dalībniekiem elektroniskā formā, tostarp, veicināt *e-lietas* ieviešanu Ekonomisko lietu tiesā, kas, ņemot vērā Ekonomisko lietu tiesai noteikto lietu piekritību, ir operatīvi realizējams mērķis.

Vairo sabiedrības uzticēšanos tiesai, nodrošinot konstruktīvu, uz savstarpēju cieņu balstītu komunikāciju ar prāvnikiem un sabiedrību, nepieciešamības gadījumā, skaidrojot pieņemto nolēmumu argumentus. Turklāt, saziņai ar sabiedrību, iekļaujoties šodienas laika ritmā, izmantot arī sociālos tīklus (Twitter, Facebook un tml.) savlaicīgi sniedzot informāciju par aktuālām, sabiedrības paplašinātu interesei ieguvušajām lietām.

Savlaicīgi apzināt un novērst iespējamus interešu konfliktus, tādejādi izvairoties no sabiedrības uzticības zaudēšanas tiesai.

Piesaistīt tiesas kolektīvam labākos juristus un kvalificētus tiesas darbiniekus.

Operatīvi komunicēt ar tiesu sistēmai piederīgajām personām un iestādēm risinot problēmjautājumus un tādejādi nodrošinot tiesas darba nepārtrauktību.

Galvenie uzdevumi tiesnešu vadības un tiesiskuma nodrošināšanai

Skaidra, efektīva un neatkarīga tieslietu sistēma, kas nodrošina paredzamu, savlaicīgu un izpildāmu lēmumu, sniedz ieguldījumu uzticēšanās un stabilitātes radīšanā, [...]. Labi funkcionējoša tiesu sistēma ir viens no pamata elementiem, kas veicina ekonomikas attīstību un pasargā tirgus ekonomiku no dažādām ļaunprātībām, korupcijas, negodīgās konkurences, tādejādi atbalstot brīvā tirgus mehānismu. (*Latvijas tiesu sistēmas novērtējums. Publicēts: 18.10.2020., <https://www.ta.gov.lv/lv/latvijas-tieslietu-sistemas-novertejums>*).

Tiesas priekšsēdētājs, uzņemoties un veicot aktīvu tiesas, tiesnešu un personāla darba organizāciju un vadību, nevis pasīvi vērojot tiesas darbu, var ieņemt nozīmīgu lomu minēto kritēriju nodrošināšanai viņa vadītājā tiesā un tādejādi arī nest pozitīvu pienesumu visai tiesu sistēmai.

Lai realizētu minēto mērķi, nepieciešams:

Sekmēt saprātīgu lietu izskatīšanas termiņu ievērošanu un personu tiesību uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, nodrošināšanu, regulāri veicot lietu monitoringu un tam sekojošu diskusiju starp tiesnešiem, tostarp, nepieciešamības gadījumā, sniedzot padomus, procesa vadīšanā un organizēšanā, kā arī to instrumentu efektīvā izmantošanā, nepieļaujot lietu novilcināšanu, realizējot procesuālās sankcijas, īpaši ņemot vērā savu profesionālo pieredzi un iegūtās zināšanas.

Organizēt kopīgas tiesnešu diskusijas dažādu nestandarta juridisku jautājumu risināšanai, veicinot vienotu tiesu praksi un tādejādi pilnveidojot tiesisko vidi, kas ir būtisks priekšnosacījums drošas uzņēmējdarbības veicināšanai un starptautisko investīciju piesaistei Latvijā.

Regulāri apkopot, aktualizēt un rosināt diskusijas ar tiesnešiem par jaunākajām tiesu prakses atziņām un judikatūru, apspriest gan pretēji taisītos, gan analogos tiesu nolēmumus augstākā tiesu instancē, tādejādi veicinot tiesas spriešanas vienveidību, tiesisko stabilitāti un sabiedrības uzticību tiesai.

Aktualizēt un nodrošināt tiesnešiem informāciju par Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru.

Jau sākotnēji sekot līdzi valodas lietojumam un gramatikas ievērošanai tiesu nolēmumos, uzstādot augstus kvalitātes standartus.

Tiesnešu kvalifikācijas celšanai un profesionalitātes attīstībai, veicināt tiesnešu un personāla tālākizglītību kā arī sadarbību, dialogu un pieredzes apmaiņu ar augstākas instances tiesnešiem, ārvalstu tiesām un starptautiskajām organizācijām, piedaloties semināros un mācību apmaiņas programmās.

Apspriet ar tiesnešiem un darbiniekiem aktuālos darba organizācijas jautājumus, rodot atbilstošākos risinājumus tiesas darba efektīvai nodrošināšanai ne tikai Covid-19 apstākļos, bet arī ikdienas darbā.

Iesaistīties un piedalīties tiesību tālākveidošanas darba grupās, aktualizējot Ekonomisko lietu tiesas darba procesā konstatētos trūkumus vai nekonsekvences normatīvajā regulējumā.

Tiesas personāla stratēģiskā vadība

Tāpat kā teātris sākas ar garderobi, tā tiesa ar kanceleju jeb tās darbinieku komunikāciju un attieksmi pret ikvienu tiesas apmeklētāju vai prāvnieku.

Tiesas kancelejas uzdevums ir nodrošināt profesionālu komunikāciju ar tiesas apmeklētājiem, veikt tiesnešu atbalstu un organizēt uzraudzību pār tiesas sekretāru darba izpildi, kā arī tiesas darba nepārtrauktības nodrošināšanai, plānot tiesas sēžu zāļu noslodzes sadalījumu starp tiesnešiem.

Ikviena tiesneša pilnvērtīga, operatīva un kvalitatīva darba nodrošināšanai mūsdienu tiesu sistēmā ir nepieciešams tiesneša palīgs, kurš analizējot un pētot tiesu praksi, tiesību normu interpretācijas, judikatūru un doktrīnu, spēj sagatavot procesuālos dokumentus un tiesas nolēmumu projektus.

Veiksmīga tiesas darba nodrošināšanai, neraugoties uz ierobežoto finansējumu, nepieciešams piesaistīt tādus juristus, kuri patstāvīgi spēj realizēt minētos uzdevumus, tādejādi atvieglot tiesneša darbu un netieši veicinot lietu izskatīšanu sapratīgā termiņā.

Minēto mērķu sasniegšanai veidojams dialogs starp tiesas vadību, tiesnešiem un personālu, rodot labāko risinājumu darba laika organizācijas, atbilstošu darba spēju un darba apjoma realizēšanai. Tāpat tiesnešu palīgiem nodrošināmas tālākizglītības iespējas, rosinot nākotnē, veidojot karjeru, ieņemt tiesneša amatu.

Tiesas priekšsēdētāja uzdevums ir veicināt diskusiju starp vadību un tiesas personālu, lai nodrošinātu vienlīdzīgu, bet vienlaicīgi katra darbinieka individuālajām spējām atbilstošu darba pienākumu slodzi, veicinot savstarpējo uzticību un izaugsmes iespējas, ņemot vērā personāla pēctecību.

Administratīvās jomas uzdevumi

Informācijas pieejamība ir svarīgs instruments tiesas darba un personu tiesību nodrošināšanā.

Minētā mērķa realizēšana būtu nodrošināma izstrādājot pārskatāmu un viegli lasāmu *mājaslapu* (vai iestrādājot to tiesu administrācijas radītajā adresē), kurā ikviena ieinteresētā

persona gūtu priekšstatu gan par konkrētās tiesas uzdevumiem, gan savām tiesībām, kuras nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmē un procesuālajās tiesību normās.

Nepārkāpjot pušu sacīkstes principu, minētajā lapā ietverama biežāko jautājumu/atbilžu sadaļa, kā arī iespēja prāvniekiem norādīt uz tiesas iespējamajām kļūdām vai pārkāpumiem, tādējādi dodot iespēju tiesas priekšsēdētājam operatīvi reaģēt uz pirmšķietamu vai esošu pārkāpumu, novēršot to sākuma stadijā un neļaujot tam eskalēties.

Šāda veida komunikācija vairotu sabiedrības un procesa dalībnieku uzticību tiesu iestādei kā arī dotu iespēju tiesas priekšsēdētājam savlaicīgi pamanīt un novērst komunikācijā vai pat tiesvedībā pieļautās kļūdas, uzstādot augstus standartus saskarsmes kultūras nodrošināšanai, kuru veido tiesneši un tiesas darbinieki.

Lietu sadales kārtība tiesā nodrošināma atbilstoši nejaušības principam, veicot to datorizēti Tiesu informatīvajā sistēmā. Šādas lietu sadales mērķis viennozīmīgi ir novērst korupcijas risku.

Neraugoties uz minēto, tiesas darbības sākuma stadijā, tiesas priekšsēdētāja uzdevums ir apzināt tiesā ienākošo lietu apjomu, lai izvēlētos atbilstošāko lietu sadales kārtību, izlemjot jautājumu par tiesnešu specializāciju civillietās un krimināllietās vai izslēdzot specializācijas iespējas un nepieciešamību.

Ieviešot tiesnešu specializāciju, nokomplektējot pilnu tiesnešu korpusu, paaugstinātos darba produktivitāte, kas vienlaikus veidotu vienotu tiesu praksi, kā arī tiesu sistēmas attīstīšanos. Tādējādi tiktu samazināti lietu izskatīšanas termiņi, bet paaugstināta nolēmumu kvalitāte. Tāpat efektīvāk tiktu izmantotas arī tiesnešiem un tiesu darbiniekiem pieejamās apmācību iespējas.

Tiesas kolektīva saliedēšana veicina darbinieku produktivitāti un tiesas efektivitāti, jo veidojoties labām savstarpējām un uz cieņu balstītām attiecībām, tiek veicināta arī kopīga tiesību izpratne, kas savukārt veicina tiesas darba attīstību. Turklāt, tieši tiesnesis ar savu attieksmi un profesionalitāti darbā ir tas, kurš galvenokārt rada noskaņu tiesas sastāvā un vairo tiesas darbinieku (īpaši palīgu) vēlmi attīstīties, lai, iespējams, nākotnē arī ieņemtu tiesneša amatu.

Veiksmīgs tiesas darbs nevar pastāvēt uz autoritārisma principiem. Mūsdienu sabiedrībai attīstoties, arvien vairāk attīstās labas pārvaldības prakse, kas ir realizējama arī tiesas darbā. Sistēmai un vadībai jābalstās uz saprotamiem un pieņemamiem vadības noteikumiem un uz demokrātijas principos balstītu lēmumu pieņemšanas procedūru. Līdzīgi kā tiesnešu attieksmē pret procesa dalībniekiem, tāpat arī attieksmei pret tiesas kolektīvu jābūt cieņpilnai un tiesnesim jāspēj darbiniekus gan motivēt darbam, gan pamācīt un izglītot.

Reputācijas nodrošināšana. Ekonomisko lietu tiesai, vēl pirms tās darbības uzsākšanas, ir pievērsta pastiprināta mediju uzmanība, kas nebūt neatvieglos tiesas darbu, tai pat laikā liekot tiesnešiem īpaši raudzīties, lai tiktu nodrošināts tai piedēvētais primārais uzdevums – sarežģītu lietu izskatīšana saprātīgos termiņos.

Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja 2020.gada *Pārskatā par ECT judikatūru Latvijas lietās par procesa ilgumu* norādīts, ka tiesām jāspēj rast līdzsvaru starp pienācīgas tiesvedības nodrošināšanu un saprātīgu procesa ilgumu.

Minētā uzdevuma nodrošināšanai koncepcijā ietvertajā tiesnešu vadības un tiesiskuma nodrošināšanai ietvertajā atspoguļojumā norādīti tiesas priekšsēdētāja primārie uzdevumi, tostarp lietu izskatīšanas monitorings, diskusijas starp tiesnešiem attiecībā uz piemērojamajām procesuālajām sankcijām, kas izslēgtu mērķtiecīgu lietu novilcināšanu, savstarpēji identificējot un rodot risinājumu aktuāliem problēmjautājumiem.

Pievienojoties Tieslietu padomes priekšsēdētāja viedoklim, ka “Tiesnešiem ir jāmainās, ir jāspēj skaidrot un komunicēt. Saiknei ar sabiedrību ir jābūt, un slēpties nevajag. Sabiedrībai ir jābūt pārliecinātai, ka tiesa to sargā”, tiesas priekšsēdētāja uzdevums ir veicināt šo prasmju pilnveidošanu un piemērošanu.

Tiesas spriedumiem ir jābūt argumentētiem un juridiski motivētiem, tai pat laikā, realizējot iepriekš izvirzīto uzdevumu, tiesnesim jāspēj, komunicējot ar sabiedrību, skaidrot sava nolēmuma argumentus un tādejādi nenoliedzami stiprinot labu tiesas reputāciju, kas ļaus sabiedrībai arvien vairāk uzticēties tiesu sistēmai.

Aizgūstot no Rīgas apgabaltiesas iestrādāto labo praksi, sabiedrību interesējošu tiesu spriedumu skaidrošana būtu nodrošināma tiesnesim sniedzot nelielu sprieduma argumentācijas atspoguļojumu videoierakstā un izplatot to tiesu administrācijas, tiesas izveidotajā mājaslapā vai sociālajos tīklos, (piem. facebook.com).

Koncepcijā ietvertie primārie mērķi un uzdevumi, kas būtu realizējami Ekonomisko lietu tiesas priekšsēdētājam, autore ieskatā nodrošinās tiesu varas pamatvērtību īstenošanu un tiesas pieejamību, stiprinot sabiedrības uzticību tiesu sistēmai.

Ar cieņu

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas tiesnese
(šobrīd aizstāj tiesnesi Rīgas apgabaltiesas
Civillietu tiesas kolēģijā)

Santa Sondare